

15/08/2019

Coman Constantin: Η Θεοτόκος στους νηπτικούς Πατέρες

/ [Ορθόδοξες Προβολές](#)

Του Coman Constantin (Πρωτοπρεσβύτερος, Καθηγητής Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου)

Θα μοῦ ἐπιτρέψετε μία πιὸ προσωπική, πιὸ ἀνθρώπινη προσέγγιση τοῦ θέματος, παρ' ὅλο πὸν βρισκόμαστε σ' ἓνα αὐστηρὰ ἐπιστημονικὸ συνέδριο.

Ἔχω ιδιαίτερους λόγους νὰ τὸ κάνω. Ὁ σημαντικότερος ἀπ' αὐτοὺς εἶναι ἡ ἴδια ἡ

έπαφή με τούς νηπτικούς πατέρες, με τὰ συγγράμματά τους, πού μοῦ ὑπαγόρευσε κατὰ κάποιο τρόπο αὐτὸ τὸ προσωπικὸ τόνο στὴν διαπραγμάτευση τοῦ θέματος.

Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς, πρὶν περάσω στὴν διαπραγμάτευση τοῦ θέματος, θὰ ἤθελα νὰ ἐκφράσω τὴν βαθειὰ συγκίνηση τὴν ὁποία αἰσθάνομαι βρισκόμενος γιὰ πρώτη φορὰ στοὺς Ἁγίους Τόπους, στὰ Θεοβάδιστα αὐτὰ μέρη, ὅπου βάδισαν ὄχι μόνο τὰ οὐράνια βήματα τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριήλ, τὰ ἄχραντα βήματα τῆς Παναγίας καὶ τῶν ἄλλων προσωπικοτήτων τῆς Ἱερᾶς Βιβλικῆς Ἱστορίας, ἀλλὰ ἀκόμη ἐκεῖνα τοῦ Ἰδίου τοῦ Θεανθρώπου, τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Δοξάζω τὸν Πανάγαθο Θεὸ γιὰ τὸ μεγάλο αὐτὸ δῶρο καὶ εὐχαριστῶ θερμότατα τοὺς ὀργανωτὲς τοῦ παρόντος πανορθοδόξου ἐπιστημονικοῦ συνεδρίου.

Ὁ λόγος πού με ὁδήγησε στὴν ἐπιλογὴ αὐτοῦ τοῦ θέματος ὑπῆρξε ἡ ἐπιθυμία μου νὰ ἐκφράσω, με τὴν εὐκαιρία τοῦ πρώτου προσκυνήματος στοὺς Ἁγίους Τόπους, τὴν εὐλάβεια καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη μου, τῆς οἰκογενείας μου καὶ τῶν πιστῶν τῆς ἐνορίας μου πρὸς τὴν Μητέρα τοῦ Θεοῦ, πρὸς τὴν Δέσποινα τοῦ κόσμου γιὰ τὶς πλούσιες εὐλογίες καὶ εὐεργεσίες Της πρὸς ἐμᾶς.

Καὶ εἶχα τὴν διαίσθηση ὅτι καταλληλότερα καὶ ἐκφραστικώτερα λόγια ἀπ' αὐτὸ τὸ σκοπὸ δὲν θὰ ἔβρισκα ἄλλα ἀπ' ἐκεῖνα τῶν νηπτικῶν πατέρων.

Καὶ πράγματι, αὐτὰ πού βρῆκα γιὰ τὴν Θεοτόκο καὶ τὴν Μητέρα τοῦ Θεοῦ στοὺς νηπτικούς φιλοκαλικούς πατέρες ξεπέρασαν κατὰ πολὺ τὶς προσδοκίες μου.

Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ὀφείλω μία διευκρίνιση. Μὲ τὸν ὅρο νηπτικοὶ ἢ φιλοκαλικοὶ πατέρες, ἐννοῶ ὄχι μόνο ἐκείνους τοὺς Πατέρες τῶν ὁποίων τὰ συγγράμματα ἀποτελοῦν τὴν γνωστὴ Φιλοκαλία, ἀλλὰ ὅλους τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας πού ἐντάσσονται στὴ συνεχῆ ἁγιοπνευματικὴ θεολογικὴ παράδοση, ἡ ὁποία ἀρχίζει με τὴν πρώτη Ἐκκλησία, με τὰ ἴδια τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ συνεχίζεται μέχρι σήμερα.

Θὰ ἦταν ἴσως καλύτερα νὰ μιλήσουμε γιὰ μία νηπτικὴ ἢ φιλοκαλικὴ θεολογία, ἐννοώντας ἐκείνη τὴν θεολογία ἡ ὁποία πηγάζει ἀπὸ τὴν βίωση τῆς Θείας Χάριτος καὶ προσπαθεῖ νὰ ἐκφράσει τὴν ἐμπειρία τῆς μέθεξης στὸν κόσμο τοῦ Θεοῦ, στὴ Βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Εἶναι γνωστό, ἐξάλλου, ὅτι ἡ πρώτη συλλογὴ φιλοκαλικῶν κειμένων διευρύνθηκε κατὰ καιροῦς. Θὰ ἀναφέρω μόνο τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ρουμανικὴ ἔκδοση τῆς Φιλοκαλίας -ἡ ὁποία ὀφείλεται στὸν μακαριστὸ μεγάλο φιλοκαλικὸ θεολόγο π. Δημήτριο Στανιλοάε- ἔχει δώδεκα τόμους.

Ἐνῶ, προσωπικά, πιστεύω ὅτι, κείμενα συγχρόνων νηπτικῶν πατέρων μποροῦν νὰ

είσαχθοῦν χωρὶς καμία ἐπιφύλαξη στὴν καθιερωμένη μὲν, ἀλλὰ ὄχι κλειστή, σειρὰ τῶν φιλοκαλικῶν κειμένων. Ἀναφέρω ἐνδεικτικὰ τὰ βιβλία τοῦ Ἁγίου Σιλουανοῦ τοῦ Ἀθωνίτη, τοῦ Γέροντος Ἰωσήφ τοῦ Ἡσυχαστοῦ, καλούμενον Ἑκφρασις μοναχικῆς ἐμπειρίας καὶ τοῦ ἀνωνύμου ἡσυχαστοῦ, Νηπτική Θεωρία, τὸ ὁποῖο εἶχα τὴν εὐλογία νὰ μεταφράσω στὴν ρουμανικὴ γλῶσσα.

Ἐπανέρχομαι καὶ σημειώνω τὸ πραγματικὰ ξεχωριστὸ ἐνδιαφέρον ποὺ δείχνουν οἱ νηπτικοὶ πατέρες στὸ πρόσωπο τῆς Μητέρας τοῦ Θεοῦ καὶ στὸ ρόλο Τῆς στὸ μυστήριό τῆς ἐνσάρκου θείας οἰκονομίας. Ταυτόχρονα, διαπιστώνει κανεὶς μία ἰδιαίτερη οἰκειότητα αὐτῶν τῶν ἁγίων Πατέρων πρὸς τὸ πρόσωπο τῆς Παναγίας.

Ἐξάλλου, εἶναι γνωστὸ ὅτι στὴν ὀρθόδοξη ἀνατολικὴ θεολογικὴ παράδοση δὲν γίνεται διαχωρισμὸς ἀνάμεσα στὸ πρόσωπο καὶ τὸ ἔργο τοῦ ἴδιου προσώπου. Αὐτὸ ἐξηγεῖ γιατί, ἡ θεώρηση καὶ ἡ ἐκτίμηση τοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ, τῆς Παναγίας ἢ τῶν ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας, ὁδηγοῦν τὸν ἐρευνητὴ σὲ ἓνα ἔντονο ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ πρόσωπο ἐκείνων καὶ τελικὰ στὴν ἐπιθυμία μίας προσωπικῆς ἀγαπητικῆς σχέσης μ' αὐτούς.

Ἡ προσοχὴ τῶν φιλοκαλικῶν πατέρων ἐπικεντρώνεται, πρῶτα ἀπ' ὅλα στὸ ἴδιο τὸ πρόσωπο τῆς Παναγίας, γι' αὐτὸ κάθε ἀναφορὰ σ' Αὐτὴν προϋποθέτει μίαν προσωπικὴ σχέση καὶ μίαν προσωπικὴ τοποθέτηση. Δὲν εἶναι τυχαῖο τὸ γεγονός ὅτι οἱ μοναχοὶ τῆς ἁθωνικῆς πολιτείας αἰσθάνονται ἐκεῖ σὰν τὸ Περιβόλι τῆς Παναγίας καὶ ὅτι ὅλοι οἱ ὀρθόδοξοι μοναχοὶ ἔχουν τὴν Θεοτόκο ὡς Προστάτισσα.

Τὴν ἴδια εὐλάβεια καὶ οἰκειότητα πρὸς τὸ πρόσωπο τῆς Μητέρας τοῦ Θεοῦ συναντᾶμε στὴν ζωὴ τῶν ἀπλῶν πιστῶν μας.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους σύγχρονους ρουμάνους πνευματικούς, ὁ π. Παΐσιος Ὁλάρου, ἔλεγε ὅτι ὁ πατέρας του, ἀπλὸς ἀγρότης, ἤξερε ἀπ' ἔξω τὸν παρακλητικὸ κανόνα πρὸς τὴν Θεοτόκο καὶ τὸν ἔλεγε καθημερινά, ἐνῶ ὁ ἴδιος ὁ πατὴρ Παΐσιος συμβούλευε ὅλους τοὺς πιστοὺς νὰ ζοῦν κάθε μέρα μὲ τὴν συνείδηση ὅτι βρίσκονται στὴν ἀγκαλιὰ τῆς Παναγίας.

Αὐτὴ ἡ ἰδιαίτερη εὐλάβεια τῶν πιστῶν πρὸς τὴν Παναγία εἶναι μίαν φυσιολογικὴ συνέπεια, καὶ συνέχεια ταυτόχρονα, τῆς λειτουργικῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, ὅπου ἡ Θεοτόκος κατέχει μίαν κεντρικὴ θέση, ἀλλὰ εἶναι καὶ μίαν βέβαιη ἀπήχηση τῆς φιλοκαλικῆς νηπτικῆς θεολογίας καὶ πνευματικότητας (1).

Οἱ φιλοκαλικοὶ πατέρες ἀναπτύσσουν μίαν πλουσιότατη μαριολογία ἢ, μᾶλλον σωστότερα, μίαν πλουσιότατη θεοτοκολογία (2) παρ' ὅλο ποὺ ὅπως εἶναι γνωστὸ καὶ λέχθηκε κιόλας ἐδῶ, οἱ βιβλικὲς ἀναφορὲς στὴν Παναγία εἶναι λίγες. Θὰ περιορισθοῦμε σὲ μερικὲς μόνο πτυχὲς τοῦ θέματος, γιὰ νὰ κλείσουμε μὲ σύντομα

συμπεράσματα.

Καταρχήν, μπροστὰ στὸ μυστήριον τοῦ Προσώπου τῆς Μητέρας τοῦ Θεοῦ, οἱ πατέρες ὁμολογοῦν τὴν ἀδυναμία τους νὰ ἐκφράζουν αὐτὰ ποὺ αἰσθάνονται καὶ βιώνουν καὶ δὲν βρίσκουν ἄλλη κατάλληλη γλῶσσα παρὰ τὴν ὑμνολογική, τὴν δοξολογική.

Γράφει ἐνδεικτικὰ ὁ Ἅγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς, ὁ ὁποῖος καὶ ἀνακεφαλαιώνει, συνοψίζει καὶ αὐξάνει τὴν μέχρι αὐτὸν ἀντίστοιχη νηπτικὴ παράδοση:

Εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀνωτέρας πάντων τῶν ἁγίων Μητρὸς τοῦ Θεοῦ... ὅχι μόνο ἓνας ρήτωρ, ὁ πλέον διαλεκτὸς ἀπὸ ὅλους, δὲν ἤθελε φθάσει νὰ ἐγκωμιάσῃ κατ' ἀξίαν, ἀλλὰ ἂν ἦταν δυνατὸν νὰ εὗρεθοῦν καὶ νὰ γενοῦν ἓνα στόμα ὅλοι ὅσοι ἐσώθησαν μὲ τὸν ἄφθορον τόκον τῆς, πάλι δὲν ἤθελε φθάσουν οὐδὲ εἰς τὸ ἐλάχιστον.

Διότι, ἀνίσως καὶ ὅλη ἡ κτίσις δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ προσφέρῃ εἰς Αὐτὴν κἄν σήμερον δοξολογίαν, ὥσάν ἔγινε μήτηρ τοῦ Κτίστου τῶν ἀπάντων, πῶς ἤθελε εἶναι ἱκανὴ ἡ δύναμις μόνων τῶν ἀνθρώπων, κἄν καὶ ὁλονῶν εἴπῃς, νὰ δοξολογήσῃ τὰ μεγαλεῖα τῆς; Καὶ δὲν ἤθελε φανῇ ὥσάν μικροτάτῃ ρανίδα ἔμπροσθεν εἰς μίαν ἄβυσσον δόξης; Ποῖος νοῦς ἤθελε δυνηθῇ, δὲν λέγω νὰ χωρήσῃ μέσα εἰς τὸ βάθος ἀλλ' οὐδὲ ὅλως νὰ παρακύψῃ, κἄν εἰς τὰ προαύλια τῆς θείας ταύτης σκηνῆς, δηλαδὴ τῆς Παρθένου, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκατοίκησεν ὁ ὑπεράνω πάντων τῶν ὄντων Θεός. ὁ τῶν οὐρανῶν Βασιλεὺς (3)...

Ἄλλοι, ὁ ἴδιος Πατὴρ λέγει, θαυμάζοντας τὸ ἔργο ποὺ τελεῖται ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Θεὸ μέσα ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς Παναγίας:

Ἄλλ' ὦ Θεομήτωρ Παρθένε, καὶ ποῖος λόγος δύναται νὰ ἐπαινέσῃ τὸ θεῖον σου κάλλος; Ἐπειδὴ τὰ εἰδικὰ σου χαρίσματα δὲν περιορίζονται ἀπὸ λόγους καὶ νοήματα, διότι ὑπερβαίνουν κάθε λόγον καὶ διάνοιαν... Ἔτσι ἐσκήνωσε σ' αὐτὴν ἀπορρήτως καὶ ἀπὸ αὐτὴν προῆλθε σαρκοφόρος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, θεουργώντας τὴν φύση μας καὶ χαρίζοντάς μας κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολο ἀγαθὰ «στὰ ὁποῖα ἐπιθυμοῦν νὰ παρακυττάζουν ἄγγελοι».

Κι αὐτὸ εἶναι τὸ ὑπερφυὲς ἐγκώμιο καὶ ἡ ὑπέρδοξη δόξα αὐτῆς τῆς ἀειπαρθένου, ἐνώπιον τῆς ὁποίας ἡττᾶται κάθε νοῦς καὶ λόγος, ἀκόμη καὶ ἀγγελικὸς ἂν εἶναι. Τὰ δὲ μετὰ τὴν ἀπόρρητη γέννηση ποῖος λόγος θὰ μπορέσει νὰ ἐκφράσῃ (4);

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, βλέποντας ὅτι κάθε «ῥυμνος ἡττᾶται συνεκτείνεσθαι σπεύδων» ἀπέναντι στὰ μεγαλεῖα τῆς Θεοτόκου, καταλήγει:

Ἔστι μὲν ἀνθρώπων οὐδεὶς, ὃς κατ' ἀξίαν τὴν θεομήτορα εὐφημῆσαι δυνήσεται, οὐδ' εἰ μύρια γλῶσσαι συνέλθοιεν, τῶν καθηκόντων ἐπαίνων ἐφίκοιντο. Πάντα γὰρ αὐτὴ θεσμὸν ἐγκωμίων ὑπέρκειται...(5)

Ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης, ὁ ὁποῖος καὶ ἔγραψε χιλιάδες σελίδες γιὰ τὴν Μητέρα τοῦ Θεοῦ, γράφει καὶ τὰ παρακάτω, τὰ ὁποῖα ἀπηχοῦν τὴν θεολογία τῶν μεγάλων φιλοκαλικῶν πατέρων Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, Ἀνδρέου Κρήτης καὶ Γρηγορίου Παλαμᾶ, καὶ ἐξηγεῖ ὅτι αὐτὸς ὁ θαυμασμὸς μπροστὰ στὰ μεγαλεῖα τῆς Παναγίας ὀφείλεται στὸ μοναδικό Της ρόλο στὴν ἔνσαρκον οἰκονομία τοῦ Θεοῦ:

Ἄν τὰ ἐννέα τάγματα τῶν ἀγγέλων ἤθελον κρημνισθῇ ἀπὸ τοὺς οὐρανούς, καὶ νὰ γενοῦν δαίμονες. Ἄν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἐγένοντο κακοί. Ἄν ὅλα τὰ κτίσματα, οὐρανός, φωστῆρες, ἱερεῖς, ζῶα, ἤθελον ἀποστατήσῃ κατὰ τοῦ Θεοῦ.

Ὅλοι αὐταὶ αἱ κακίαι τῶν κτισμάτων συγκρινόμεναι μὲ τὸ πλήρωμα τῆς Ἀγιότητος τῆς Θεοτόκου δὲν ἐδύναντο νὰ λυπήσουν τὸν Θεόν. Διότι μόνη ἡ Κυρία Θεοτόκος ἦτο ἱκανὴ νὰ τὸν εὐχαρίστησῃ κατὰ πάντα. Αὐτὴ μοναχὴ, σταθεῖσα ἀναμέσον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, τὸν μὲν Θεὸν υἱὸν ἀνθρώπου ἐποίησε, τοὺς δὲ ἀνθρώπους υἱοὺς Θεοῦ.

Χωρὶς τὴν μεσιτείαν αὐτῆς κανένας, οὔτε ἄγγελος, οὔτε ἄνθρωπος, δύναται νὰ πλησιάσῃ εἰς τὸν Θεόν, ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ εὐρίσκεται μόνον μεθόριον ἀναμεταξύ τῆς ἀκτίστου καὶ κτιστῆς φύσεως. Αὐτὴ μόνη εἶναι θεὸς ἀμέσως μετὰ τὸν Θεὸν καὶ ἔχει τὰ δευτερεῖα τῆς Ἀγίας Τριάδος, ὡς οὕσα Μήτηρ ἀληθῶς τοῦ Θεοῦ. καὶ Αὐτὴ μοναχὴ εἶναι, ὅχι μόνον ὁ θησαυροφύλαξ ὅλου τοῦ πλούτου τῆς θεότητος, ἀλλὰ καὶ ὁ διαμοιραστὴς εἰς ὅλους, καὶ ἀγγέλους καὶ ἀνθρώπους, ὅλων τῶν ἀπὸ Θεοῦ διδομένων εἰς τὴν κτίσιν ὑπὲρ φυσικῶν ἐλλάμψεων καὶ θείων καὶ πνευματικῶν χαρισμάτων.

Καὶ δὲν εἶναι τινὰς ποὺ νὰ τὴν ἐπεκαλέσθῃ μὲ πίστιν καὶ νὰ μὴν τοῦ ὑπήκουσε μὲ εὐσπλαχνίαν. Αὐτὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ἀγαπητὸς Υἱὸς τῆς Παρθένου ἔδωκε τὴν μητέρα Του διὰ μητέρα μας καὶ συνήγορον νὰ μᾶς βοηθῇ πρὸς σωτηρίαν μας (6).

Μία, πράγματι, τολμηρὴ γλῶσσα, ἡ ὁποία προκαλεῖ τὴν ἀντίδραση τῶν θεολόγων τῆς ἐποχῆς καὶ ἀναγκάζει τὸν Ἅγιον Νικόδημο νὰ ἀπαντήσῃ μὲ μία ἀπολογία. Στὴν ἀπολογία αὐτὴ θεμελιώνει τὶς ἀπόψεις του πάνω σὲ κείμενα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους σημαντικὴ θέση κατέχει ὁ Ἅγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς. Ἀπὸ τὸν ἐκτεταμένο δεύτερο Λόγο του εἰς τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου ἀναφέρει καὶ τὸ ἐξῆς κείμενο τοῦ μεγάλου ἡσυχαστῆ θεολόγου.

Αὕτη πρώτη δεχόμενη τὸ πλήρωμα τοῦ τὰ σύμπαντα πληροῦντος καθίστησε τοῖς

πᾶσι χωρητὸν κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἐκάστου καθαρότητος, ὥστε πρὸς αὐτὴν ὁρᾶν τὰς ἀνωτάτω Χερουβικὰς Ἱεραρχίας, ἀπλῶς πᾶσι τε καὶ πάσαις κατὰ τὸ μέτρον τοῦ πρὸς αὐτὴν ἀπαθοῦς καὶ θείου πόθου καὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἀλήκτου ἔρωτος ἔψεται καὶ ἡ τοῦ θείου φωτισμοῦ τανότης... Οὐκοῦν αὕτη μόνη μεθόριον ἔστι κτιστῆς καὶ ἀκτίστου φύσεως καὶ οὐδεὶς ἂν ἔλθοι πρὸς Θεὸν εἰμὴ δι' αὐτῆς. Καὶ οὐδὲν τῶν ἐκ Θεοῦ δωρημάτων, εἰμὴ δι' αὐτῆς (7).

Ἡ θεολογικὴ καὶ ὑμνολογικὴ αὕτη τόλμη τῶν νηπτικῶν πατέρων βασίζεται ὅχι μονάχα στὴν διδασκαλία καὶ στὶς ἱστορικὲς πληροφορίες περὶ τῆς Θεοτόκου, ἀλλὰ κυρίως στὴν προσωπικὴ ἐμπειρία τῆς σχέσεώς τους μὲ τὴν ἴδια τὴν Μητέρα τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς αἰσθάνεται δειλίαν μπροστὰ στὴν δόξα, τὸ κάλλος καὶ τὰ μεγαλεῖα τῆς Θεοτόκου, ἀλλὰ παίρνει θάρρος ἐνθυμούμενος τὶς ἐμφανίσεις τῆς Παναγίας πρὸς αὐτὸν καὶ τὶς πλούσιες δωρεές της, τὶς ὁποῖες ὁμολογεῖ μὲ εὐγνωμοσύνη, ἀφοῦ ὅταν ἔγραφε, ἦταν νωπὲς στὴν μνήμη του.

Καὶ οἱ χάριτες -γράφει ὁ ἅγιος- ὅπου ἔλαβον ἀπὸ Αὐτὴν ἕως τώρα, καὶ πρὸς τούτας ἡ ἀκένωτος τῆς Παρθένου φιλανθρωπία ὑπόσχονται νὰ μοὶ συγχωρήσουν διὰ τοῦτο. Ἐπειδὴ καὶ Αὕτη ὡσὰν μία ψυχὴ, συγκρατεῖ ὅλους της τοὺς ὑπηκόους, καὶ εὐρισκομένη πάντοτε κοντὰ εἰς ὅλους ὅπου τὴν ἐπικαλοῦνται, τελεῖ πάντα πρὸς τὸ συμφέρον μὲ τὴν ἀκατάπαυστον πρὸς τὸν Υἱὸν τῆς πρεσβείαν, καθὼς ἡμεῖς ἐμπράκτως ἐγνωρίσαμεν, καὶ ἔχομεν τὴν πίστιν βεβαιωτέραν ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ ὅπου αὕτη μᾶς ἐχάρισεν (8).

Ἀναφέρουμε ὡς πρὸς αὐτὸ καὶ μία συγκινητικὴ ἐνδὸς συγχρόνου νηπτικοῦ πατρὸς μαρτυρία. Πρόκειται γιὰ τὸν Ὅσιο Σιλουανό, ὁ ὁποῖος γράφει σχετικὰ:

Δὲν ψεύδομαι, λέγω τὴν ἀλήθειαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἐν τῷ πνεύματι γνωρίζω τὴν ἄχραντον Παρθένον. Δὲν εἶδον Αὐτήν, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἔδωκεν εἰς ἐμὲ νὰ γνωρίσω Αὐτὴν καὶ τὴν ἀγάπην της δι' ἡμᾶς. Ἄνευ τῆς εὐσπλαχνίας της, ἡ ψυχὴ μου θὰ ἀπώλετο πρὸ πολλοῦ. Ἐκείνη ὅμως ἠυδόκησε νὰ μὲ ἐπισκεφθῇ καὶ νὰ μὲ νουθετήσῃ, ἵνα μὴ ἀμαρτάνω. Εἶπεν εἰς ἐμὲ «Δὲν εἶναι ἀρεστὸν εἰς ἐμὲ νὰ βλέπω τὰ ἔργα σου».

Οἱ λόγοι Αὐτῆς ἦσαν εὐχάριστοι, ἤρεμοι, πρᾶοι, καὶ συνεκίνησαν τὴν ψυχὴν. Παρῆλθον ὑπὲρ τὰ τεσσαράκοντα ἔτη, ἀλλ' ἡ ψυχὴ μου δὲν δύναται νὰ λησμονήσῃ ἐκείνην τὴν γλυκεῖαν φωνὴν καὶ δὲν γνωρίζω πῶς νὰ εὐχαριστήσω τὴν ἀγαθὴν ἐλεοῦσαν Μητέρα τοῦ Θεοῦ. Καί. Τί νὰ ἀνταποδώσω ἐγὼ εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Δέσποιναν, ἥτις δὲν μὲ ἀπεστράφη βεβυθισμένον εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ ἐπεσκέφθη ἐμὲ ἐλεημόνως καὶ μὲ ἐσυνέτισε (9).

Τὸ βασικὸ κίνητρο τῆς προσωπικῆς αὐτῆς σχέσεως καὶ τῆς θεολογίας ἢ μᾶλλον ὑμνολογίας τῶν νηπτικῶν πατέρων εἶναι ὁ ἀπαθὴς πόθος τους, ποὺ τοὺς ἐλκύει πρὸς τὴν Παναγία. Χαίροις, Μαρία, γλυκύτατον τῆς Ἄννης θυγάτριον -γράφει ὁ Ἅγιος Ἰωάννης Δαμασκηνὸς- πρὸς σὲ γὰρ αὐθις ὁ πόθος ἀνθέλκει με...

Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς μιλάει καὶ αὐτὸς περὶ τοῦ ἀπαθοῦς καὶ θείου πόθου καὶ περὶ τοῦ αὐλοῦ καὶ ἀλήκτου ἔρωτος. Ὁ Ἅγιος Νικόδημος γράφει πάλι. Ὡ γλυκυτάτη καὶ πράγμα καὶ ὄνομα Μαριάμ, τί πάθος εἶναι τοῦτο, ὅπου αἰσθάνομαι εἰς τὸν ἑαυτὸν μου; ἐγὼ δὲν ἤμπορῶ νὰ χορτάσω τοὺς ἐπαίνους τῶν μεγαλείων σου.

Ὅσον γὰρ περισσότερον τὰ ἐπαινῶ, τόσο περισσότερον τὰ ὀρέγομαι, καὶ ὁ πόθος μου ἐπ' ἄπειρον προβαίνει, καὶ ἡ ἐπιθυμία μου ἀκόρεστος γίνεται· διὸ καὶ πάλιν ἐπιθυμῶ νὰ τὰ ἐπαινέσω (10).

Πρόκειται γιὰ μία ἀγαπητικὴ σχέση παρόμοια μ' ἐκείνη ποὺ ποθοῦν οἱ πατέρες οἱ φιλοκαλικοὶ νὰ ἔχουν μὲ τὸν ἴδιο τὸν Θεὸν καὶ στὴν ὁποία ἡ Παναγία ἀνταποκρίνεται χωρὶς καθυστέρηση. Ἡ ψυχὴ μου οὕτως ἔλκεται πρὸς Αὐτὴν διὰ τῆς ἀγάπης ὥστε καὶ μόνον ἡ ἐπὶ κλήσις τοῦ ὀνόματός της γλυκαίνει τὴν καρδίαν μου.

Ἄλλος σύγχρονος ἀγιορείτης μοναχός, ὁ Ἀθανάσιος Ἰβηρίτης, ἐκφράζει μὲ τοὺς ἴδιους ὅρους τὴν χάριν ποὺ λαμβάνει ἡ ψυχὴ του μπροστὰ στὴν θεωρία τοῦ μυστηρίου τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας:

Τρυφὴ οὐράνια καὶ ἀπόλαυσις ὑπερκόσμιος ἡ στιγμή, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος σκέπτεται τὸ μυστήριον τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας μὲ ὄργανον τὴν Παναγίαν Παρθένον. Ἡ Μαρία μὲ τὸν Ἰησοῦν, ὁ Ἰησοῦς μὲ τὴν Μαρίαν, τὰ δύο αὐτὰ πάνσεπτα καὶ γλυκύτατα ὀνόματα, ἰδοὺ ὁ Παράδεισος (11).

Ἀπὸ αὐτὴ τὴ βιωματικὴ ἐμπειρία τῶν νηπτικῶν πατέρων πηγάζει ἡ ἀναφερόμενη πλουσιότατη θεοτοκολογία ἢ μαριολογία, ἡ ὁποία ἐκφράζεται σὲ γλώσσα ἀποφατικῆ, ὑμνολογικῆ, ποιητικῆ. Ἡ ἀγάπη τους πρὸς τὴν Παναγία εἶναι ἐκείνη ποὺ ἀνοίγει τοὺς πνευματικοὺς ὀφθαλμοὺς νὰ γνωρίζουν τὸ μυστήριον. Ἀδυνατοῦμε νὰ

συλλάβουμε τοῦτο, διότι ὀλίγη εἶναι ἡ ἀγάπη ἡμῶν... λέγει πάλι ὁ Ἅγιος Σιλουανός. Ἡ ἀγάπη εἶναι τὸ μοναδικὸ κίνητρο ποὺ ὠθεῖ τοὺς πατέρες νὰ γνωρίζουν τὸ μυστήριον καὶ νὰ θεολογοῦν, ἐπειδὴ ἡ γνώση καὶ ἡ θεολογία γι' αὐτοὺς εἶναι μέθεξι, εἶναι συμμετοχή, κοινωνία, ἀγαπητικὴ σχέση. Ἀπ' ἐδῶ καὶ ὁ πόθος νὰ γνωρίζουν.

Παρατηρώντας, μὲ κάποιο παράπονο, ὅτι ἡ Γραφὴ μᾶς προσφέρει πολὺ πενιχρὲς πληροφορίες γιὰ τὴν Παναγία, ὁ ἴδιος ὁσος πατὴρ γράφει:

Αἱ ψυχαὶ ἡμῶν ἔλκονται νὰ γνωρίσουν περὶ τῆς ζωῆς Σου μετὰ τοῦ Κυρίου ἐπὶ γῆς, Σὺ δὲ δὲν ἠυδόκησας νὰ παραδώσης πάντα ταῦτα τῇ Γραφῇ, ἀλλ' ἐκάλυψας διὰ τῆς σιγῆς τὸ μυστήριόν Σου. Καὶ συνεχίζει χαρακτηριστικά. Ἡ Θεοτόκος δὲν παρέδωσε τὴ Γραφὴ οὔτε τὰς σκέψεις Της, οὔτε τὴν ἀγάπην της πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Υἱὸν Αὐτῆς, οὔτε τὰς ὁδύνας τῆς ψυχῆς Της κατὰ τὸν καιρὸν τῆς σταυρώσεως, διότι καὶ τότε πάλιν δὲν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ συλλάβωμεν αὐτά (12).

Ἡ ταπεινοφροσύνη τους ἀπὸ τὴν μία πλευρά, καὶ ὁ ἀπαθὴς πόθος τους, ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά, ὁδηγοῦν τοὺς νηπτικούς πατέρες στὴν τόλμη νὰ προσεγγίσουν τὸ μυστήριον καὶ νὰ τὸ γνωρίσουν, χάρις στὴν ἀποκάλυψη τὴν ὁποία προϋποθέτει ἡ μέθεξι στὴν θεία πραγματικότητα.

Ἐνδεὴς εἶναι ὁ νοῦς μου καὶ πτωχὴ καὶ ἀδύνατος ἡ καρδιά μου, ἀλλ' ἡ ψυχὴ μου χαίρει, καὶ ἔλκομαι νὰ γράφω ἔστω καὶ ὀλίγους λόγους δι' Αὐτήν, γράφει ὁ Ἅγιος Σιλουανός, ἐκφράζοντας ὅλην τὴν νηπτικὴ παράδοση.

Πολὺ σημαντικὸ εἶναι καὶ τὸ τί ποθοῦν οἱ νηπτικοὶ πατέρες νὰ μάθουν καὶ νὰ γνωρίζουν γιὰ τὴν Παναγία. Τίποτα ἄλλο παρὰ τὴν ἀγάπην Της πρὸς αὐτοὺς καὶ πρὸς τοὺς συνανθρώπους τους. Οἱ νηπτικοὶ πατέρες δὲν ἀναζητοῦν θεωρητικὰς γνώσεις, πληροφορίες, οὔτε ἀπαντήσεις σὲ ἐπιστημονικὰς ἐρωτήσεις.

Ὡς πρόσωπα ποὺ ἀγαποῦν θέλουν νὰ γνωρίσουν καὶ νὰ ζοῦν τὴν ἀγάπην τοῦ ἀγαπημένου προσώπου. Καὶ λαμβάνουν τὴν ἀπάντησιν στὸν πόθον αὐτὸ κατὰ τὸ μέρος τῆς ἀντίστοιχης πνευματικῆς τους προετοιμασίας μέσα ἀπὸ μίαν συνεχῆ προσωπικὴν θεία ἀποκάλυψιν.

Τὸ μόνο ποὺ γράφει καὶ ὁμολογεῖ μὲ κάθε βεβαιότητα γιὰ τὴν Παναγία ὁ Ἅγιος Σιλουανός εἶναι ἡ ἀγάπην Της γιὰ ὅλον τὸν κόσμον:

Καὶ παρ' ὅλον ὅτι ἡ ζωὴ τῆς Θεοτόκου, ὡς ἐὰν ἐκαλύπτετο ὑπὸ ἀγίας σιγῆς, ὅμως ὁ Κύριος ἐφανέρωσεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἡμῶν, ὅτι Αὕτη περιβάλλει ὅλον τὸν κόσμον καὶ ἐν Πνεύματι Ἀγίῳ βλέπει ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς γῆς, καὶ ὡς καὶ ὁ Υἱὸς Της, τοὺς πάντας σπλαχνίζεται καὶ ἐλεεῖ. Καὶ κλείνει. Ὡς, ἐὰν θὰ γνωρίζομεν ποτέ, ὅποσον ἀγαπᾷ ἡ Παναγία πάντας, ὅσοι φυλάττουν τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ, καὶ

πόσον λυπεῖται καὶ θλίβεται δι' ἐκείνους, οἱ ὅποιοι δὲν μετανοοῦν. Τοῦτο ἐδοκίμασα ἐκ πείρας μου (13).

Ἡ ἀγαπητικὴ σχέση μετὰ τὴν Παναγίαν τὴν ὁποία τόσο ποθοῦν οἱ νηπτικοὶ πατέρες μεταφράζεται σὲ θεία μέθεξι καὶ κοινωνία. Γιὰ ὅλους, ἀνεξαιρέτως, ἡ Παναγία εἶναι ἡ πηγὴ θείας Χάριτος. Ἰδοὺ τί γράφει ὁ Θεοφάνης ὁ Ὁμολογητής:

Τὴν Θεϊαν Χάριν προμηθεύει καὶ μοιράζει στὸν κόσμον ὁ Παράκλητος. Καὶ ἔχει ὡς πρῶτον δοχεῖον τὴν ἀνθρωπίνην μας φύσιν ποὺ ὁ Σωτὴρας παρέλαβε ἐκ τῆς Παρθένου. Ἐνῶ ἡ οὐράνια σκηνὴ τῆς Μητέρας τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸ δεύτερο, ἀμέσως μετὰ ἀπ' Ἐκεῖνο.

Ἐπειδὴ ὁ Θεῖος Λόγος, ὁ δωρητὴς διὰ τῆς φύσεως τοῦ Πνεύματός Του γεμίζει μ' Αὐτὸ πρῶτον τὸ δικό Του τὸ σπίτι καὶ ναὸ καὶ ἔπειτα, ἀπὸ ἐκεῖ, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο, πηγάζοντας σὰν ἀπὸ πηγῆς, περνᾷ καὶ στὸ δεύτερό Του σπίτι καὶ ναό, ποὺ εἶναι ἡ Μήτηρ Του.

Ἕνας σύγχρονος μακαριστὸς ρουμάνος μοναχός, ὁ π. Δοσίθεος Μοράριου, σὲ σημαντικότατο βιβλίο του περὶ τῆς θείας Χάριτος, ποὺ κυκλοφόρησε πρόσφατα, γράφει ἀναφορικὰ μετὰ τὸν οὐσιαστικὸ ρόλο τῆς Παναγίας στὴν συνεχῆ σωτηρία θεία οἰκονομία:

Εἶναι ἀδύνατον, καὶ γιὰ μᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ γιὰ τοὺς ἀγγέλους νὰ γινώμαστε μέτοχοι τῶν δωρεῶν τοῦ Θεοῦ, μετὰ ἄλλο τρόπο, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν μεσιτείαν τῆς Παναγίας Θεοτόκου, ἐπειδὴ ἡ ἀνθρώπινη σὰρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐνωμένη μετὰ τὴν σὰρκα Τῆς. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας λέγουν ὅτι καθὼς οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα εἰ μὴ δι' Υἱοῦ, τὸ ἴδιο καὶ πρὸς τὸν Υἱόν, τὴν πηγὴ τῆς Χάριτος, οὐδεὶς ἔρχεται εἰ μὴ διὰ τῆς Μητρὸς Αὐτοῦ (14).

Καὶ πάλι, ὁ ἴδιος πατὴρ γράφει συμπερασματικά: Ἡ Μήτηρ τοῦ Θεοῦ, διὰ τὸν μοναδικὸ θεϊκὸ Τῆς ρόλο στὴν ἔνσαρκον σωτηριώδη οἰκονομία, μετὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἔδωκε σὰρκα ἐκ τῆς σαρκὸς Τῆς στὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, φτάνει στὴν πιὸ ὑψηλὴ μορφή ἐνότητος τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὸν Θεὸ ἐπὶ τῆς γῆς, εἶναι τὸ πρῶτον ἀνθρώπινο πρόσωπο πλήρως ἐνωμένο μετὰ τὸν Θεό. Μετὰ τὸ νὰ εἶναι πλήρως θεοποιημένη καὶ βρισκόμενη στὴν κορυφὴ τῆς ἱεραρχίας πάντων τῶν ἁγίων, Αὐτὴ κατέστη θησαυρὸς τῆς θείας χάριτος, ἀπὸ τὸν ὁποῖο κατὰ τὴν θεία δικαιοσύνη καὶ βουλὴ λαμβάνουν ὅλα τὰ κτίσματα (15).

Ὅπως προέκυψε καὶ ἀπὸ τὶς μέχρι τώρα παραπομπὲς σὲ νηπτικὰ κείμενα, τὸ ἐνδιαφέρον τῶν νηπτικῶν πατέρων ἀπέναντι στὸ πρόσωπο τῆς Παναγίας ἀφορᾷ ὄχι μόνο τὴν συμμετοχὴ Τῆς στὴν ἐνσάρκωση τοῦ Λόγου καὶ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸ παρὸν ἔργο Τῆς στὴν ζωὴ τους καὶ γενικὰ στὴν ζωὴ τῶν χριστιανῶν. Ἡ

Παναγία είναι ή πρώτη που οί πατέρες έπικαλοῦνται σαν μεσίτρια στις προσευχές τους καί, ὅπως μαρτυροῦν οί ἴδιοι, Αὐτή ανταποκρίνεται με μεγάλη προθυμία. Σέ συνομιλία του με τὸν Ὅσιο Μάξιμο τὸν Καποκαλύβη, ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Σιναΐτης τὸν ρωτάει ἐὰν κρατεῖ τὴν νοερὰν προσευχὴν καὶ λαμβάνει τὴν ἐξῆς ἀπάντηση:

Δὲν θέλω σοῦ κρύψη, τίμιε Πάτερ, τὸ θαῦμα τῆς Θεοτόκου, ὅπου ἐγένεν εἰς ἐμέ· ἐγὼ ἐκ νεότητός μου εἶχον πολλὴν πίστιν εἰς τὴν κυρίαν μου Θεοτόκον καὶ τὴν ἐπαρακαλοῦσα μετὰ δακρύων νὰ μοῦ δώσῃ αὐτὴν τὴν χάριν τῆς νοερᾶς προσευχῆς. καὶ μίαν τῶν ἡμερῶν πηγαίνοντας εἰς τὸν ναὸν της, καθὼς εἶχα συνήθειαν, τὴν ἐπαρακαλοῦσα πάλιν με ἄμετρον θερμότητα τῆς καρδίας μου. καὶ ἐκεῖ ὅπου ἀσπαζόμουν με πόθον τὴν ἁγίαν εἰκόνα της, παρευθὺς ἀγροίκησα εἰς τὸ στῆθος μου καὶ εἰς τὴν καρδίαν μου μίαν θερμότητα καὶ φλόγα, ὅπου ἦλθεν ἀπὸ τὴν ἁγίαν εἰκόνα, ὅπου δὲν ἔκαιεν, ἀλλὰ με ἐδρόσιζε καὶ ἐγλύκαινε καὶ ἔφερνε εἰς τὴν ψυχὴν μου μεγάλην κατάνυξιν. ἀπὸ τότε πλέον, Πάτερ, ἄρχισεν ἡ καρδιά μου νὰ λέγῃ ἀπὸ μέσα τὴν προσευχὴν καὶ ὁ νοῦς μου νὰ γλυκαίνεται εἰς τὴν ἐνθύμησιν τοῦ Ἰησοῦ μου καὶ τῆς Θεοτόκου μου καὶ νὰ εἶναι πάντοτε μαζί με τὴν ἐνθύμησιν αὐτῶν. καὶ πλέον ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν καιρὸν δὲν ἔλειπεν ἡ προσευχὴ ἀπὸ τὴν καρδίαν μου. συγχώρησον μοι (16).

Κάθε βράδυ ὅπου ἐπήγαινε διὰ νὰ κοιμηθῇ ἐπροσεύχετο, καὶ ἄρχισε νὰ θερμαίνεται ἡ καρδιά του καὶ νὰ τοῦ ἔρχεται κατάνυξις καὶ νὰ τρέχουν ἀπὸ τὰ μάτια του, δάκρυα περισσὰ καὶ νὰ κάνῃ συχναὶς φοραὶς γονυκλισίαις πολλαῖς καὶ νὰ λέγῃ καὶ ἄλλας εὐχὰς εἰς τὴν Θεοτόκον με ἀναστεναγμοὺς καὶ με πόνον καρδίας. καὶ τοῦ ἐφαίνετο πὼς παραστέκεται ἔμπροσθεν εἰς τὸν Κύριον σωματικῶς...

Θὰ κλείσω με μερικὰ σύντομα συμπεράσματα.

1. Δὲν ὑπάρχει καμιὰ ἀμφιβολία ὅτι στὴν νηπτικὴ θεολογία -ἢ ὁποία εἶναι ἀντιπροσωπευτικὴ γιὰ τὴν ὀρθόδοξη θεολογία- βρίσκουμε μία πολὺ ἀναπτυγμένη θεοτοκολογία
2. Ἡ ὅλη φιλοκαλικὴ διδασκαλία περὶ τῆς Θεοτόκου καὶ τοῦ ρόλου Της στὸ μυστήριον τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας βασίζεται μὲν στὶς σχετικὲς βιβλικὲς διηγήσεις, ἀλλὰ κατανοεῖται καὶ ἐπιβεβαιώνεται, ἐμβαθύνεται καὶ αὐξάνεται, μέσα ἀπὸ τὴν ἁγιοπνευματικὴ ἐμπειρία τῆς προσωπικῆς σχέσεως τῶν νηπτικῶν πατέρων με τὴν Μητέρα τοῦ Θεοῦ.
3. Αὐτὴ ἡ προσωπικὴ σχέση ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι εἶναι σχέση ἀγαπητικὴ, ἢ ὁποία ἔχει ὡς κίνητρο καὶ τέλος τὸν ἀπαθῆ πόθο.
4. Ἑρμηνεύοντας τὴν βιβλικὴ ἱστορία κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῆς προσωπικῆς θείας ἐμπειρίας, οἱ φιλοκαλικοὶ πατέρες ἀποδίδουν στὴν Μητέρα τοῦ Θεοῦ

σημαντικότατο ρόλο στο μυστήριο τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας, καὶ μιλοῦν γιὰ τὴν οὐσιαστικὴ συμβολή Της, πρῶτα μὲ τὸν ἐνάρετο βίον Της, διὰ τοῦ ὁποῖου ἔλκυσε τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, δεύτερον, διὰ τὴν χωρὶς δισταγμὸν ἐλεύθερην συγκατάθεσίν Της στὴν θεία βούληση, καὶ τρίτο, διὰ τῆς συνεχοῦς μεσιτείας Της, ὡς πρεσβεύουσα ὑπὲρ ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ ὡς πηγάζουσα θείας χάριτος πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα. Οἱ πατέρες δὲν ἔχουν καμιά ἀπολύτως ἐπιφύλαξιν νὰ χαρακτηρίζουν καὶ νὰ ὀνομάζουν τὴν Παναγία, χάρι στοῦ ρόλου Της στὴν ἐνσαρκοθεία οἰκονομία, ὡς μετὰ Θεὸν Θεό.

5. Γιὰ τοὺς φιλοκαλικοὺς πατέρες, ἡ Παναγία δὲν εἶναι μόνον παρελθόν, ἀλλὰ καὶ παρόν. Δὲν εἶναι μία ἱστορικὴ προσωπικότητα ἢ ὁποία κάποτε ἔπαιξε ἓνα σπουδαῖο ρόλο στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας, ἀλλὰ εἶναι μία ζωντανὴ παρουσία, ἓνα ζωντανὸ πρόσωπο, πάντοτε παρόν, μὲ τὸ ὁποῖο ποθοῦν νὰ βρίσκονται σὲ συνεχῆ ἀγαπητικὴ σχέση.

6. Ἡ θεοτοκολογία τῶν νηπτικῶν πατέρων συμφωνεῖ πλήρως μ' ἐκείνη ποὺ προβάλλουν καὶ ἐκφράζουν ἡ λειτουργικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὑμνολογία καὶ ἡ ἀγιογραφία τῆς Ἐκκλησίας, ἡ πνευματικὴ ζωὴ τῶν πιστῶν μας, ἀλλὰ δὲν βρίσκει τὴν ἴδια ἀπήχηση στὴν ἀκαδημαϊκὴ ἐπιστημονικὴ θεολογία, ἢ ὁποία διστάζει ἀκόμη, μὲ σπάνιες ἐξαιρέσεις, νὰ υἱοθετήσῃ τὴν νηπτικὴ-φιλοκαλικὴ παράδοση καὶ τὶς ἀρχές της ὡς ἐρμηνευτικὸ καὶ ἐπιστημονικὸ κριτήριον.

Σημειώσεις

1. Ἀναφορικὰ μὲ τὴν θέσιν ποὺ κατέχουν στὴ λατρευτικὴ ἐκκλησιαστικὴ καὶ θεολογικὴ φιλολογία, τὸ πρόσωπο τῆς Παναγίας καὶ ὁ ρόλος της στὴν ἐνσαρκοθεία οἰκονομία γράφει ὁ π. Θεόκλητος Διονυσιάτης. «Διάστικτα ἀπὸ τοὺς ὕμνους καὶ τὶς ἱκεσίαις πρὸς τὴν Θεομήτορα, σὲ μορφὴ τροπαρίων, εἶναι τὰ λειτουργικὰ μας βιβλία. Παρακλητικὴ, Τριώδιον, Μηναιᾶ, Ὡρολόγιον, μὲ τοὺς Παρακλητικοὺς Κανόνες, τὸν ἀριστουργηματικὸν Ἀκάθιστον καὶ σὲ χιλιάδες ἀνέρχονται οἱ ποιητικοὶ στίχοι, ποὺ ἀναφέρονται στὴν Θεοτόκον, ἐκτὸς τῶν ἀναρίθμητων θεολογικώτατων Λόγων τῶν θείων Πατέρων, ποὺ ἐγκωμιάζουν τὴν Μητέρα τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ καὶ τὰ λειτουργικὰ κείμενα τῆς Ἐκκλησίας, μὲ τὸ ὄνομα τῆς Παναγίας ἀχράντου, Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας ἀρχίζουν καὶ τελειώνουν». Ἀπὸ τὸ βιβλίον Μαρίας ἢ Μητέρα τοῦ Θεοῦ (Μέσα ἀπὸ τὴν θεολογία καὶ τὴν Ὑμνολογία τῶν ἁγίων Πατέρων), Θεσσαλονίκη, 1988, σ. 30.

2. Εἶναι γεγονὸς ὅτι ἡ ὀρθόδοξη θεολογία ἀποφεύγει τὴν χρῆσιν τοῦ τεχνικοῦ ὅρου μαριολογία μὲ τὴν σωστὴ δικαιολογία ὅτι αὐτὸς μπορεῖ νὰ παραπέμπῃ σὲ μία

κάπως αυτόνομη περί Παρθένου διδασκαλία. Είναι και ο λόγος για τον όποιον προτείνουμε τον όρο θεοτοκολογία, ο οποίος αποκλείει κάθε αυτόνομη έρμηνεία και προοπτική, παρ' όλο που ή συστηματική μας θεολογία χρησιμοποιεί, κυρίως στα δογματικά έγχειρίδια, τεχνικούς όρους οί όποιοι παρουσιάζουν παρόμοιους κινδύνους. βλ. ανθρωπολογία, κοσμολογία, κλπ. Η όρθόδοξη θεολογία είναι κατ' έξοχήν χριστοκεντρική και δέν έννοεΐται αυτόνομη ανάπτυξη τής περί Παναγίας διδασκαλίας. Επιμένουμε συνειδητά να χρησιμοποιήσουμε ένα αντίστοιχο τεχνικό όρο έπειδη πιστεύουμε ότι αυτός απαιτείται από την ίδια την πραγματικότητα.

3. Λόγος εις τα Εισόδια τής Θεοτόκου, Γρηγορίου Παλαμά, Έργα Τόμος 9, Πατερικά Έκδόσεις (Γρηγόριος ό Παλαμάς), Θεσσαλονίκη, 1984, σ. 117.

4. Όμιλία ΛΖ' στην Πάνσεπτη Κοίμηση τής Πανυπέραγνης Δέσποινάς μας Θεοτόκου και Άειπαρθένου Μαρίας, Γρηγορίου Παλαμά, Έργα Τόμος 10, Πατερικά Έκδόσεις (Γρηγόριος ό Παλαμάς), Θεσσαλονίκη, 1985, σ. 445.

5. Πολύτιμον βοηθόν στη σύνταξη αυτής τής εισηγήσεως είχα τó περιεκτικότατο και μοναδικό στο είδος του βιβλίο του γνωστού σύγχρονου άγιορείτη μοναχού Θεοκλήτου Διονυσιάτου, με τίτλο Μαρία ή Μητέρα του Θεού (μέσα από την θεολογία και την Ύμνολογία των άγιων Πατέρων), Θεσσαλονίκη 1988, από τó όποίο και παραπέμπω άρκετά από τα πατερικά κείμενα στην μετάφραση του συγγραφέα. Έτσι έξηγείται και ή άνομοιομορφία τής έλληνικής γλώσσας του κειμένου μου, και ζητώ την κατανόησή του.

6. Στο βιβλίο του Θεοκλήτου Διονυσιάτου, Μαρία ή Μητέρα του Θεού, σ. 21.

7. Λόγος εις τα Εισόδια τής Θεοτόκου, σ. 118.

8. Λόγος εις τα Εισόδια τής Θεοτόκου, σ. 116.

9. Στο βιβλίο του Θεοκλήτου Διονυσιάτου, Μαρία ή Μητέρα του Θεού, σ. 44.

10. Αυτόθι, σ. 2.

11. Αυτόθι, σ. 16.

12. Αυτόθι, σ. 42.

13. Αυτόθι, σ. 43.

4. Arhimandrit Doso

16. Ἀπὸ τὸν βίον τοῦ Ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Μαξίμου τοῦ ὀνομαζομένου Καψοκαλύβη, Φιλοκαλία τῶν Ἱερῶν Νηπτικῶν, Τόμος Πέμπτος, σ. 104.

17. Φιλοκαλία, Τόμος Πέμπτος, σ. 75.

Coman Constantin, Ἐκδόσεις Ὁρθόδοξος Κυψέλη

Ἐκ τοῦ ιστοτόπου Ενορίας Ἱεροῦ Ναοῦ Ἀγίας Ζώνης Πατησίων agiazoni.gr